

TOPLUMSAL BİR TİP: MİSAFİR

AHMET GÖKÇEN*

Muş Alparslan Üniversitesi

EJDER ULUTAŞ**

Muş Alparslan Üniversitesi

ÖZ

Sosyoloji müktesebatına bakıldığında, yapılan çalışmalarda toplumsal tiplerin izlerini görmek mümkündür. Zira toplumsal ilişkilerin somut hale gelmesinde, değerlerin inşa edilmesi ve toplumsallaşmanın sürdürülmesinde toplumsal tipler merkezi bir rol oynamaktadır. Bir toplumdaki yerleşik toplumsal kategori ve tiplerin izlerini sürmek, en nihayetinde toplumsal yapıyı çözmek anlamına gelmektedir. Toplumsal tipler, gündelik yaşamdaki sağduyu bilgisinin devam ettirilmesinde aktif rol oynamaktadır. Tipler, gündelik yaşamdaki rutinler, çatışmalar, bir araya gelme ve ayrılmaların kilit kavramlarından birini teşkil etmektedir. Toplumsal tiplerin, bir toplumu anlamının yollarından biri olduğu kabulü ile bu çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmada “misafir” tipi ele alınmaktadır. Misafir tipini ve misafirlik kurumunu var eden temel kavramların izi sürülmektedir. Misafir tipi ve misafirlik kurumunun modern dönemde geçirdiği değişim ve dönüşümler etraflıca ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Misafir, Misafirperverlik, Toplumsal Tipler, Değerler, Kültür

* Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, ahmetgokcen_47@hotmail.com, ORCID ID : 0000-0002-8150-1880

** Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, ejderulutas@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3599-6181

Atıf/Cite:

Gökçen, A. & Ulutaş, E. (2019). Toplumsal Bir Tip: Misafir, *ADAM AKADEMİ Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 111-136. DOI: 10.31679/adamakademi.544669

A SOCIAL TYPE: GUEST

ABSTRACT

Looking at the sociology acquis, it is possible to see the traces of social types in the studies. This is because social types play a central role in concretization of social relations, in construction of values and maintenance of socialization. Tracing settled social categories and types in a society means ultimately solving the social structure. Social types play an active role in maintaining the common sense knowledge in everyday life. Types are one of the key concepts of routines, conflicts, gatherings and separations in daily life. This study was conducted with the recognition that social types are one of the ways of understanding a society. In this study, the type “guest” is analyzed. The main concepts that make up the guest type and the institution of being a guest are followed. The changes and transformations experienced by the type of guest and the institution of being a guest in the modern period are discussed in detail.

Keywords: Guest, Hospitality, Social Types, Values, Culture

Giriş: Sosyolojik Bir Okuma Biçimi Olarak Toplumsal Tipler

Uzun süre pozitivist paradigmanın etkisinde kalan sosyoloji, toplumsal ilişkileri süreçler üzerinden ele alma yoluna gitmiştir. Dayanışma, çatışma, mübadele ve kültüre dair her mesele, sistem içindeki insana değinerek toplumu açıklamıştır. Toplumu anlatmaya çalışan teori ve bakış açılarının ekseriyeti, açıktan “toplumsal tipler” konusuna değinmeden meseleleri ele almıştır. Her ne kadar ilk dönem teorilerin ekseriyeti tipler üzerinden meseleleri ele almasalar da –Simmel özellikle ilişkileri ele aldığı için istisna tutulabilir- genel itibariyle toplumsal ilişkilerdeki kalıplaşmış davranışlara değinmişlerdir. Berger ve Luckmann’ın (2008) gerçekliğin sosyal inşası üzerine yaptıkları değerlendirmeler, topluma dair yorumları tiplere ve ilişkilere irca edilebilmektedir. Klapp’a göre (1958) toplumsal tip, sosyal rollerin değişimini, yeniden tanımlanması ve kurumsallaşmasını ifade etmesi bakımında önemli bir analiz aracıdır.

Toplumsal tipler Aydemir’e göre (2016, s. 17) bireysel olarak temsil edilen ve ancak çok sayıda bireyin benzeri davranış ve eylemlerinde karakteristikleşip ortak bir tanımlayana dönüşen analitik çerçeve; bilimsel anlamda bir kavramdır. Eylemin kalıplaşması ve eylemlerin genelliği içeren özel temsil yeteneğine ulaşması olarak özgünleşmenin adıdır. Toplumsal tip, ait olduğu yapıyı ve evreni kendinde toplayabilme halidir. Her yapı kendi tipini ve insanını var etmekte yahut kendi insanı tarafından oluşturulup yeniden formüle edilmektedir. Toplumsal tipler bütün bir toplumdur. Toplumu meydana getiren yapılar; kurum, bölüm, mekân, durum/hal ve kendi aktörleriyle vardır, onlarla anlamlıdır. Yapılara, kurumlara, bölümlere can veren ise insanlardır yani toplumsal tiplerdir. Ekonomi, din, siyaset aile, eğitim; çarşı, pazar, para, cami, okul, medrese, parti, belediye, ev, mahalle bütünüyle tiplerle kendi hayatiyetini sürdürmektedir. Dolayısıyla kurumları, yapıları, mekânları, insan figürleri olmadan anlamak, açıklamak, kavramak mümkün olmamaktadır.

Toplumsal tipler yahut tipolojiler keyfi tanım ve kategoriler değildir. Söz konusu tipler, psikolojik gerçekliğin yapısı içinde bir temele oturmaktadırlar (MacKinnon, 1944). Toplumsal tipler, kültürel kodların ve değerlerin yerli yerine oturması noktasında ciddi bir meşruiyet üreticisidir. Almog’a göre (1998) toplum tarafından üretilen tipler yine dönüşlü bir şekilde toplumu anlamının anahtar kavramlarından birini oluşturmaktadır. Ancak toplumsal tipler söz konusu olduğunda esas zikredilmesi gereken düşünür Georg Simmel’dir. Bu gerçekliği Baker şu cümleler ifade etmektedir: “Toplumsal

tipler galerisinin en büyük yaratıcılarından biri olan Simmel'e göre, bir toplumsal tip daima toplum tarafından oluşturulur. Örneğin yoksul, kendi kişiliği ile tanımlanamaz ve "kendinde" toplumsal gruplar veya sınıflar yoktur. Toplumsal tipler, "kurumsallaşmamış" olduklarında da, daima bir toplumsal ilişkiler ve iktidar yatırımları ağları içine kapılırlar" (Baker, 2012, s. 95). Simmel'in, "yabancı", "yoksul", "cimri ve savurgan", "maceracı", "soylu" (2009) tipleri ve bu tiplerin analizleri esasında Baker'in tespitleriyle uyumaktadır. Simmel'den başka Schütz "yabancı" (1944), Robert E. Park "marjinal insan" (1928), Veblen "aylak" (2016), Anderson "evsiz/yersiz yurtstuz" tiplerini cari gündelik ilişkilerden çıkarmışlardır.

Toplumsal tiplere dair analizler her ne kadar ilk dönem sosyolojik çalışmalarda ön planda değilse de özellikle 1950 sonrası mikro çalışmaların önemli bir konu başlığını oluşturmuştur. Mills'in "iktidar seçkinleri" ile yine "beyaz yakalılar"ın yaşam tarzı üzerinden orta sınıfı tartıştığı çalışması (Mills, 1951) önemlidir. Irvin, "suçlu/mücrim" (1970). Bourdieu, "akademik insan" tipleri (Bourdieu, 1984), Siu, "misafir" (1952) tiplerini işlemişlerdir. Ayrıca Becker'in "entegre profesyonel, başına buyruk, tabandan sanatçı veya halk sanatçısı" (Becker, 1976), Klapp'ın "ahmak" (1949a), "sembolik liderler" (1964), "halk kahramanı" (1949b) çalışmaları zikredilebilir. Yine Türkiye'de son dönemlerde tipler üzerine yoğunlaşan sosyolojik çalışmaların var olduğunu ifade etmek gerekmektedir. Yücel "delikanlı" (Yücel, 2013), Alver "flanör" (2012), Aydemir'in editörlüğünü yaptığı ve teorik zeminde tartıştığı "toplumsal tipler" (2016) çalışmaları ilk elden akla gelenlerdir. Özellikle Aydemir'in söz konusu çalışması, toplumsal tipler konusunda oldukça zengindir. Şair, muhacir, gurbetçi, kaçakçı, seyyah, hasta, plaza insanı, kesin inançlı, protestocu gibi pek çok tipin izi sürülmüştür.

Toplumsal tip çalışmalarının köklerini klasik sosyoloji kuramlarında görebilmekteyiz. Zira hemen her sosyolojik kuram belirli bazı tipler üzerine kendini inşa eder. Özellikle gündelik hayat sosyolojisinin üzerine yoğunlaştığı bu alan, insan yaşamında sıklıkla karşılaşılabilen ve sayısı azımsanamayacak derecede yüksek olan, aynı zamanda kültürel göreceliğe tabi tipleri konu edinmektedir. Bu anlamda toplumsal tip, toplumda belirli bir konuma karşılık gelen, kılık-kıyafeti, duruşu, davranışı ve söylemleri nevi şahsına münhasır olan, adı duyulduğunda insanın düşün dünyasında çeşitli imgeleleri hatıra getiren bir tiptir. Özellikle -anne baba gibi- toplumsal bazı roller, meslekler, statüler, tabakalar, kalıcı veya geçici -etnik, dini, siyasi, cinsiyetçi vs. kimlikler, idealler veya anormaller toplumsal tiplerin temel parametre-

leridir. Çalışmanın esasını teşkil eden misafir tipi, söz konusu parametreler üzerinden okunmaktadır.

Çalışma, toplumsal tip bağlamında misafir tipini, ilgili kavramlar ve tipler çerçevesinde gündelik hayatını ve toplumsal değerini ortaya koymak, misafirlik ve misafirperverlik olgularını irdelemek ve nihayetinde modern süreçte misafir tipinin dönüşümünü ele almak suretiyle bir toplumsal tip analizi oluşturma çabasıdır.

1. Misafir Kavramı ve Misafire İlişkin Kavramlar

1.1 Misafir

Arapçada misafir kelimesi sefer eden, yolcu anlamında olmakla beraber, Türkçeye konuk kelimesine eş anlamlı olarak dâhil olmuştur. Arapçada bu anlamda dayf kelimesi kullanılmaktadır. Aynı kökten türetilen ziyafet, misafir ağırlama ve ona ikramda bulunma anlamlarına gelmektedir. (Çağrı, 2005, s. 171). TDK ise misafiri “hem yolcu olan hem de yolculuk esnasında bir yerde konaklayacak kimse anlamında tanımlamıştır. Misafir, Türkçede ‘konuk’ a eş anlamlı olarak kısa ve uzun süreli ziyaretçiler için kullanılmaktadır (Çubukçu, 2016, s. 14).

Gündelik hayatımızın önemli tiplerinden biri olan misafir, giyimiyle, kuşamıyla, diliyle, duruşuyla, davranışlarıyla nevi şahsına münhasır bir toplumsal tiptir. Hemen her birey kısa veya uzun süreli de olsa bu role bürünmüştür. Misafir tipi, misafirlik ve misafirperverlik olguları ile birlikte kültürel göreceliliğe tabidir. Her kültürün misafir tipi ve misafiri ağırlama biçimi birbirinden farklıdır. Fakat onun değeri evrenseldir.

Misafir, her ne kadar hoş görülen bir tip olsa da bu onun sınırları olmadığı anlamına gelmez. Misafir, çoğu zaman davet edilendir. Davetsiz misafir, ev sahibini hazırlıksız yakaladığı için, -eğer aralarında sıkı bir bağ yoksa- ev sahibi tarafından çok hoş görülmez. Misafirin gittiği yere ilişkin temel bazı beklentileri olsa da bu beklentiler her zaman için karşılanmayabilir. Misafir, oluşan bu duruma rıza gösterir. “Misafir umduğunu değil, bulduğunu yer” atasözü bunu ifade eder.

Misafir, gittiği mekândaki kurulu düzene müdahale etmez. Misafirlik tipinde var olana geçicilik, onu, birçok konuda sabra yöneltmektedir. Sabır, sadece misafire ait değildir, ev sahibi de misafire ve taleplerine karşı sabırlıdır.

“Misafir, geçerken uğrayan değildir” (Subaşı, 2018, s. 315). O, davet edilir ve davete icabet eder. Bedevilikten sıyrılmıştır. Misafir olmakla belirli yükümlülükleri yüklenmiştir. Misafir, misafirlığe giderken temiz elbiseler giyer, güzel kokular sürünür. Ev sahibini rahatsız edecek bir vaziyette bulunmaz. Davet ve icabet gereği bu tür hazırlıklara belirli süre tanınır. Dolayısıyla her iki taraf da bu karşılaşma için hazırlıklarını yapar.

Misafir ile mülk arasında ilginç bir ilişkinin varlığından bahsedilebilir. Misafir, misafirlığe gittiği yerdeki eşyaya malik değildir. Kısmi kullanım hakkına sahip olmasına rağmen, bunun için herhangi maddi ücret ödememekle birlikte ondan beklenen tek şey misafirliğin sınırlılıklarıdır. Dolayısıyla misafir o mülkün, kiracısı da değildir. Misafir, mekândaki eşyayı sevebilir fakat ondaki bu sevgi, elde etme noktasına varmayacağı için tıpkı misafirliği gibi geçicidir. Misafir, eşya ile onun sahibi arasında sürekli bağ kurar. Ev sahibi ile misafir arasındaki sıcak muhabbeti saymazsak, misafirliğin mükerreriyeti eşyaya bağlıdır. Hatta bazen eşyanın sıcaklığı daha fazla önem arz edebilir. Çok sevdiğiniz bir dostun, evdeki kötü koşullardan dolayı misafiri olmak istemeyebilirsiniz. Nihayet misafir, misafirlığe gittiği mekândaki eşyaya sahip ol(a)masa da ona sanıldığından daha çok önem verir. Fakat Nursi'nin de belirttiği gibi: “Misafir olan kimse, beraberce getiremediği bir şeye kalbini bağlamaz” (2012, s. 119).

Karadağ (2008), misafirlik sürecinde edepten sayılan kuralları şöyle özetler: Misafir misafirlığe giderken, davete icabet etmeli, geleceği zamanı önceden bildirmeli, ziyaret için uygun zamanı seçmeli, güzel giyinmeli, selam vermeli, eve girmek için izin istemelidir. Misafirlikte ise ev sahibine itaat etmeli ve sahibinin hatırını sormalı, ikram edilenle yetinmeli, ev sahibine dua etmeli, ev sahibinin gizli yönlerini araştırmamalı, kendi aralarında fısıltıyla konuşmamalı ve misafirliğin süresini iyi ayarlamalıdır. Misafirlikten ayrılırken ise, ev sahibini kendi evine davet etmeli ve selam vermeli.

Misafir tipi, rolü icabı çeşitli sorumlulukları haizdir. Örneğin misafir, gittiği eve “eli boş” gitmez. Ziyaret amacına uygun bir armağanla ziyaretini gerçekleştirir. Anadolu kültüründe meyve, tatlı, içecek, -varsa- çocuklara küçük şekerlemeler, bazı yörelerde giyim veya aksesuar götürmek ev sahibine gösterilen değerın önemli bir göstergesidir.

1.2 Yerli ve Yabancı: Misafirin Ontolojisi

Sosyoloji müktesebatı içerisinde yabancı üzerine pek çok bakış dile getirilmiş ve getirilmektedir. Simmel, Sennett, Bauman, Schütz, Garfinkel gibi

pek çok isim, yabancıнын kim olduğu yahut olmadığı, ne tür bir sosyal gerçeğe tekabül ettiği, nelere ve kimlere hitap ettiği, nerede durduğu konularını çerçevesinde meseleyi etraflıca tartışmışlardır. Kaleme alınan metinlere sinen şey, yabancıнын “biz”den olmadığı, ama tamamen bilinmedik de olmadığıdır. Yabancı tekinsizdir, güvenilir olmayandır. Grup içerisinden olmadığı için her an tehdit oluşturacakmış temkiniyle kendisine yaklaşılmaktadır. Toplumsal ilişkilerde güvensizliği imleyen bir tip olarak kodlanmaya her an müsaittir. Yabancı, herhangi bir tehdit yahut kriz durumunda genellikle olağan şüphelidir. O yerin yerlisi ile yabancı arasında her ne kadar zımnı bir sözleşme söz konusu ise de yerli sözleşmede eli güçlü olan tarafı temsil etmektedir genelde. Yerli ile yabancı arasındaki ilişki samimiyet ve bilindik olma haline evirildiği vakit söz konusu ilişki güven üzerine oturmaktadır. Bu noktada yabancı artık yabancı değil; kalıcı ise yerliliğe namzet geçici ise misafirliğe layıktır.

Simmel’e göre yabancı, bugün gelen, yarın giden değil bugün gelen yarın kalandır. Ancak yabancı, sadece genel ırk ve kültür temasları bağlamında uygulanmaktadır. Misafirin karakteristiği Simmel’in iddia ettiğinin aksine öyle değildir. Ortak çıkarılara ve kültürel mirasa dayanarak, misafir yahut geçici kalan kişi, kendi etnik grubundaki insanlarla ilişki kurma eğilimindedir (Siu, 1952). Bauman (2016) ise yabancıyı bilindik bir tip olarak belirtir. O, ne bizdendir ne de onlardan. Dolayısıyla Bauman burada yabancı tipini öteki tipinden ayrı konumlandırmaktadır.

Yabancı olmayan içerisine elâlem de dâhil edilebilir. Çünkü misafir aynı zamanda elâlemdir. Özyer (2016, s. 436), elâlemin aşına olunan bir tip olduğundan bahseder. O, tekrar görölme, karşılaşma ve yüzleşme ihtimali olandır. Zira tanınmayanın davranışı onu ilgilendirmez, onun dedikodusu yapılmaz.

Işıklı, yabancı ve misafirlik arasında yoğun bir ilişkiden bahseder: “Yabancı, misafirserverliğin takdimiyle misafir olarak kabul edilebilir. Mülteci, korunaklı ve şefkatli bir yere iltica ederek misafirliğin geçici güvenini deneyimler; fakat misafirlik için sürenin sınırlı oluşu, güvenin gerçek bir güven olmasını engeller. İltica talebinde bulunana, mültecilik eşiğinde kapıyı vuran, “Peki, siz kimsiniz?” diye sorulduğunda, mülteci adayına bir fırsat da sunulmuş olur: Kendisini tanıtma fırsatı. Kim olduğunuzu soran kişi, sizin kendinizi tanıtmanıza izin veren içerideki kişi olarak bir karar vermeye hazırlanmaktadır: Hem içerinin misafir kabul etmek için uygun olup olmadığına hem de

mülteci adayının iltica için uygun olup olmadığına karar vermeye hazırlık. “Misafir için hazır mıyım?” sorusu, aslında Türkçede söylendiği gibi, “Tanrı misafiri için hazır mıyım?” sorusuyla birlikte yanıtlanmalıdır. Bu ikinci soru ise üçüncü bir soruya yol açar: “Bu misafiri kabul edebilir miyim?” Sorun, politik, dilsel ve dinsel önkabulleri harekete geçiren çok katmanlı (multilayer) bir açmazdır. Teolojik hazırbulunuşluk, kendisine Tanrı’nın eşlik ettiği bir empatide, Tanrı’yı düşünmekle kurulan bir yakınlık esnasında sağlanır. Tanrı’yı onaylarsanız herhangi bir misafiri, Tanrı adına daha çabuk kabul edebilirsiniz. Çünkü sizi, misafirin yoksullaştırma veya soyma risk ve tehdidine karşı misafiri gönderen Tanrı’yı sorumlu tutarsınız. Misafire, Türkçede dendiği gibi, “umduğundan değil, bulduğundan” verseniz bile, hesaplayıcı iktisadi düşüncenin egemenlik dünyasında, zamanla misafirin rızkının azalması, misafirin süresini daraltır” (Işıklı, 2015, s. 62).

Tüm bu detayların ışığında misafirin yabancı biri olmadığı anlaşılır. Yabancı olsa bile misafirlik süreci onu yerli kılar. O, tanıdık bir hal alır. Yabancı, misafirlikle beraber yerlileşmeye başlar. Bu yerlileşme misafirperverlik ölçüsünde gelişir. Yabancı misafirlikte kendini güvende hissedeceği bir misafirperverlikle karşılaştığında o güven onu yer/li ile bağdaştırır. Çünkü misafir, bir daha gelme olasılığı yüksek olandır.

1.3 Göçmen/Sığınmacı/Mülteci: Diasporada Misafir Olmak

Siu’nun kült çalışması “sojourner” olarak kavramsallaştırdığı, başka bir ülkede yaşayan misafiri konu edinmektedir. Siu’ya göre sojourner, öncelikli olarak kent toplumlarının bir karakteristiği olarak görünüyor. Halk kültüründe sojourner, muhtemelen birincil ilişkilerden izole edilmektedir. Fakat söz konusu kategori yani sojourner oldukça etkili ve aktiftir. Misafir, Park’ın tanımladığı ‘marjinal adam’ın aksine, karakteristik olarak marjinal bir adam değildir. O, bir çok yönüyle marjinal adamdan ayrılmaktadır. Misafirin hayatı karakteristiği, Marjinal insanın iki kültürlü kompleksinin aksine kendi etnik grubunun kültürüne yapışmasıdır. Psikolojik olarak, yaşadığı ülkede daimi ikametgâh olarak kendini organize etmek istemiyor. Marjinal adam da misafir de ikisi de yabancı tipidir. Misafir asimile edilmeden yaşadığı ülkede yaşar. Misafir kavramı, herhangi bir ülkedeki yabancı uyruklu kişiler için, misafirlik tutumlarını korudukları ölçüde, kullanılabilir. Yazar, tüccar, diplomat, yabancı öğrenci uluslararası gazateciler, yabancı misyoner, yurtdışındaki bilim insanları ve dünyanın farklı bölgelerindeki her tür göçmen grupları; çeşitli bağlamlarda sosyolojik manada misafir olarak değerlendirir-

lebilir (Siu, 1952). Örneğin “2011 yılının Mart ayında, Suriye’de iç karışıklıkların başlamasıyla yüzbinlerce insan hayatını yitirmiş ve milyonlarca Suriyeli yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmıştır. İç çatışmaların başladığı günden bugüne artan sayıda Suriye vatandaşı Türkiye’ye misafir statüsünde gelmeye devam etmektedir” (Koyuncu, 2014, s.13). Buradaki misafir olgusu Siu’nun sosyolojik tabir ettiği olgudan öte bir hukuki boyutu içkindir. Başka ülkeden gelen yapancı hukuklarında misafir, mülteci, kaçak, sığınmacı ve göçmen gibi tiplerden ayrılmaktadır.

Mülteciler kendi buldukları ülkedeki eziyet, çatışma, saldırı, iç savaş gibi kaos durumundan, diğer ülkelere sığınma talebinde bulunan kimse-lerdir. Bireylerin, sığınma talebinde bulunma ve ülkelerin sığınmacı alma hakları vardır. Mülteciler uluslararası hukukla korunur. Göçmen ise farklı tanımlamaları haizdir. Göçmen hayat koşullarının iyileşmesi adına göç eder. İş göçünden kaynaklı göçmenlerin dünya üzerindeki sayısı oldukça fazladır. Mülteciliğe benzer biçimde yoğun göçlerle de karşılaşmaktayız. Özellikle kıtlık ve doğal felaketler gibi olağanüstü durumlar insanları başka ülkelere göçe zorlamaktadır. Fakat bu ‘zorunlu göç’ durumu da göçmeni mülteci kılmaz. Ama göçmenle in de onurlu yaşam sürdürmelerine yönelik çeşitli hakları söz konusudur (UNHCR, 2016). Kaçaklarda da durum çok farklıdır. Onlar kayıt altına girmezler.

1.4 Mihmandar

Misafirin karşısında hep ev sahibi konumlandırılır. Hâlbuki tarihte misafirle özel olarak ilgilenen bir tipten bahsedilebilir: Mihmandar. Mihmandarın kelime manası misafire (mihmân) sahip olandır. Mihmandar; misafire yardımcı olan, onunla özel olarak ilgilenen kişidir. İslam devletlerinde mihmandar, diğer devletlerden gelen elçileri ağırlayan bir görevlidir. Peygamber’i evinde ağırlayan Ebu Eyyub el-Ensari’nin bir lakabı da ‘mihmandar-ı nebi’dir (Bozkurt, 2005, ss. 25-26). Mihmandarın en önemli özelliği misafirperver olmasıdır. O, sabırlı bir kişiliğe sahiptir. Bu yüzden mihmandarlık görevi herkese tevdi edilmez.

Modern dünyada bu tipleri konaklarda veya evlerde görmek neredeyse imkânsız. Bu tiplere artık misafir odalarının yerini alan otel odalarına yöneldiğinizde görebilirsiniz. Tabi ki mihmandarla kurduğunuz ilişkideki sıcaklığı, Bellboy’lardan (oda hizmetçisi) beklemek doğru olmayacaktır. Çünkü

bellboy, para karşılığı çalışır ve misafire karşı para beklentisi (bahşış) içerisindedir.

1.5 Ev, Ev Sahibi ve Sofra

Ev, sadece bir yapı değildir. Tek başına bir medeniyet, bir kültür taşıyıcısı, bir güven mekânıdır. Alver'e (2014, s. 51) göre her kültürün/medeniyetin kendine özgü bir ev tipolojisi vardır. Evin biçimi kültüre, geleneğe göre inanca göre şekillenir. Evin fonksiyonları, hayatın kaynağı ve ruhun iklimidir. Kültürel simge, sembol ve metafordur. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi piramidinin temelinde bulunan barınma ve güvelik ihtiyacının büyük bir kısmı ev tarafından karşılanır.

Alver (2018, s. 99) ev ve insan arasındaki bağın çerçevesini şöyle çizer: "İnsanın ev ile ilişkisi hayli derindir, netamelidir, manidardır. İnsan dediğin evdir. Ev insanın kalbidir; can damarlarına giden kanın yurdudur. Onu besleyeni büyüten ve donatan bir yurt. Bir elbise, kumaş, maya. İnsan evin ruhuna girer, onun ikliminde nefes alıp verir". Ona göre "ev yapmak yahut ev almak hemen hemen toplumun tüm kesimleri açısından önemli bir husustur. Ev, ailenin bir mekân bulması, bir yere yerleşmesi, bir yerle irtibatlı hale gelmesinin göstergesidir" (Alver, 2013, s. 95).

Paralel bir biçimde Schütz (2016, ss. 55-56), evin bir bina ya da toprak olmadığını sembolik birçok yönünün bulunduğunu belirtir. Ev, hem bir başlangıç noktasıdır insan hayatının hem de son istasyonudur. Herkes için ev, farklı anlamları haizdir. Güven, sıcaklık, yemek, gelenek, kişisel alışkanlıklar, sevgi gibi birçok olguya işaret etmekle beraber özgün bir yaşam tarzıdır. Misafirlikte bile "evinde hissetmek" deyimini sürekli vurgulanabilir. Zira ev, aynı zamanda organize bir örüntüye sahiptir. Alışkanlıkları ve zaman çizelgelerinden oluşan kanıtlanmış yolları vardır. Adorno (2000, s. 40) modern dönemde evin de bu imgelerden yoksunlaştığı belirtir. Ona göre ev, geçmişte kalmıştır. Şimdiki yapılar birer yaşam kutularıdır.

Her evin geçici veya kalıcı bir sahibi vardır. Evdeki tasarruf ona aittir. Ev sahibi ise, bekleyendir, hazır olandır, karşılayandır. Misafire karşı güler yüzünü eksik etmemekle beraber kusurlarını görmezden gelendir. Misafirle beraber vardır o: "Misafirler ve ev sahipleri. Buyur edilip ağırlanacak insanlar sanki her daim uzaklardan bir yerden çoktan yola çıkmışlardı, gelişleri an meselesiydi. Ev sahiplerini tetikte tutan şey bu bekleme ve karşılama hava-

şıydı. Gerçi ne zaman çıkıp gelecekları asla bilinmezdi ama ev sahiplerine düşen hazırlıkları bir an önce tamamlamaktı” (Subaşı, 2018, s. 313).

Çağrııcı’ya göre (2016, s. 16-23), Anadolu misafırperverliğinde ev sahibinin misafır gelmeden hazırlık yapması, geldiğinde selamlaması, ona temas etmesi, ayakta karşılaması, hal hatır sorması, muhabbet etmesi, memnuniyeti için çalışması, ikramda bulunması, kalacaksa yatak ve oda ayarlaması, gidecekse de yol için azık veya armağan vermesi, ondan helallik alması, onu tekrar beklediğini iletmesi, gerekmektedir.

Anadolu misafırperverliğinde ev sahibinin sunduğu ikram, sofraya ile kavramsallaştırılır. Varlığını bereket kavramının etrafında konumlandırmış bir toplumda sofranın yeri, “toplum kurucu denklemler”in içerisinde yer alır. İlişkileri kurucu ve onarıcı bir misyon yüklenmesi hasebiyle sofraya, toplumdaki öznelerin bir araya geliş ve birbirinden ayrılışlarının yerini, zamanı tayin edici bir kudreti haizdir. Evlenme ritüellerinde, küslüklerin giderilmesinde, tanışma fasıllarında, bir araya gelmeler bir sofraya etrafında gerçekleşmektedir. Sofranın huzur, bereket ve sükûnet getireceği, yedikçe artacağı düşüncesi Anadolu coğrafyasında ziyadesiyle hâkimdir.

Sofranın paylaşıldıkça, misafıra kapılar açıldıkça hanenin bereketleneceği kabulü, gündelik yaşamın köşe taşları olarak ilişkileri ayakta tutmakta, muhabbeti diri tutmaktadır. Sofranın bereketi üzerine herkesin mutabık olduğu temel menkıbeler “Halil İbrahim Bereketi” üzerine inşa edilmektedir. Misafirin gelmesi, lokmanın az da olsa helal yoldan edinilmesi, kişinin kendinden önce başkasını düşünmesi gibi bağlamlarca finanse edilen bu menkıbeler, “kamu spotu” olmanın ötesinde bir anlam taşımaktadır. “Dünya içerisinde varlık’ın” kendisini konumlandığı toplumda, mezkûr menkıbeler kişiye omuz vermektedir. Sofranın şenlenmesi, misafirin memnuniyeti, muhatapların doyması, sözün demlenip muhabbet tutması da bu “bereket” kavramının kanaviçesindeki ince işçilikte saklıdır. Paylaştıkça, yedikçe ve yedirdikçe büyümesi murat edilen sofralar bu hikâyelere yaslanarak nesilden nesile aktarılmaktadır.

2. Gündelik Yaşam ve Değerler Bileşkesinde Misafır

Misafır, gündelik hayatımızın vazgeçilmez tiplerinden biridir. Hayatımızın önemli bir kısmını ya misafır ağırlamakla ya da misafır olmakla geçiririz. Bununla beraber misafırlık tüketim kültürümüzün önemli bir yekûnunu teşkil etmektedir. Laloğlu’nun (2017) Erzurum’da misafır odaları üzerine

yaptığı araştırmada, misafir odalarına yönelik gösterişçi tüketimin, eşya-insan ilişkisi bağlamında bir toplumsal statü belirleme biçimi olduğu görülmüştür. Evin bir bölümünü (misafir odası) misafire ayırır, ona özel eşyaları evimizde buldurmaya gayret ederiz. Ona özel eşyalar, misafir sıfatıyla tesmiye edilir: Misafir havlusu, misafir terliği, misafir yatak-yorganı, misafir yemek takımı vs. Misafire tahsis ettiğimiz misafir odası, tek başına bu toplumsal tipe ne kadar değer verdiğimizizin önemli bir göstergesidir. Oda, sürekli temiz tutulmakla beraber kapısı da sürekli kapalıdır. Misafir gelmediği sürece evdeki çocukların oraya girmesi yasak olduğu için, çocukların zihninde de oldukça sırlı bir dünyaya karşılık gelmektedir. Misafir odası sadece bir oda değildir; geleneğin yaşatılmasının önemli bir mekânıdır. Alver'e göre "gelenek, toplumun hayat eksenini, yön levhasıdır. Temeldir, harçtır, tutamaktır. Bütün toplumu ve insanı bir arada tutan el, onların arasına ince ince yerleşen harç, onları kavileştiren bir temel. Buralarda üretilen, anlamlandırılan, izah edilen ve hayata salınan kodlar, şifreler, diller, söylemler, hissiyatlar, zihniyetler, bakışlar, düşüncüler ortamıdır gelenek. Bu kodların, şifrelerin, dillerin okunmasını, okunup hayata geçirilmesini hazırlayan bir ortam. Bir hayat tarzı, bir hayat eksenidir" (2018, s. 17). Bu noktadan bakıldığında misafir odası ve misafir kültürü bizi bir önceki kuşakla bağlayan önemli bir unsurdur. 'Nerede o eski bayramlar'a dair özlemin önemli bir boyutunu misafirlik kapsamaktadır.

Misafir odası evin en temiz, en düzenli ve aynı zamanda en gizemli odasıdır. Misafir odasının kokusu şüphesiz diğer odalardan farklıdır. Orada alelade oturulmaz. Çocuklar, mümkün olduğunca o odadan uzak tutulur. Subaşı'ya göre "Misafir odası protokol odasıdır. Orada gelen konukların rahat ettirilmesi amaçlanır ama misafirin de sınırlarını bilmesi, yakınlığın gerektirdiği icap ve kabullere riayet etmesi gerekir. Misafir bir anlamda ev sahibinin kölesidir, hem öyle de derler. Misafir kendisine gösterilen yere oturur, ona serilen yatakta yatar, ev sahibi izin vermedikçe misafir çekip gidemez... Nihayet bir misafir odanız varsa orası her gelene açılmaz, zırt pırt içine girip çıkılmaz, dahası oradaki eşyalar başka diğerlerinden daha itinalı bir şekilde korunup gözetilirdi... Bir kere özel harcama gerektiren bir tarafı vardı, mütevazı bütçe olanaklarını zorlamak gerekirdi... misafir odası dediğimiz şey, başta misafirlik olmak üzere ayrıcalık, saygınlık, özen ve fedakarlık gibi pek çok bileşeniyle birlikte ancak değerlendirilebilecek komprime bir yapı özelliği taşımaktadır" (Subaşı, 2018, ss. 314-318).

Özellikle köylerde yabancıya yönelik misafir odalarının ev sınırları dışında bir yere inşa edildiğini görmekteyiz. Ülkemizin çeşitli bölgelerinde “köy odası” olarak da bilinen bu oda tipleri, köye gelen yabancıları tıpkı bir misafir gibi ağırlamak için tasarlanmıştır. İç Batı Anadolu’da Afyon yakınlarındaki bir kasabaya yaptıkları bir ziyaretle (1960’lı yıllar) Döğür adlı bir kasabadaki Misafir Odaları, Çamaşırhaneler ve Fırınları ele aldığı çalışmasında Göçer, yörenin misafirperverliğine dair detaylı bilgiler vermektedir. Göçer’e göre (1968) “bu odaları mahallede «hali vakti yerinde olan biri» yaptırır ve ondan sonra buralar bütün mahallelinin müşterek malı olur. Bakımı bütün mahalleli tarafından yapılır... Mahallede herhangi bir eve misafir gelirse, o ev, misafirini burada ağırlamaktadır. Misafirler hayvanlarını da bu odaların ahırlarına bırakabilirler. Bu odalarda yalnız erkek misafirler kalmaktadır. Hanım misafirler ev sahibinde kalırlar. Eğer o ev müsait değilse mahalleli misafiri paylaşır. Yemekleri, esas itibariyle misafirleri gelen ev yaparsa da öteden beri yemek işini de mahalleli üzerine almıştır. Hanım misafirlere diğer komşular «hoş geldiniz» e gelirler. Erkek misafirlere ise misafir odasında itibar edilir. Bu odalara, ekseriya kışın çok miktarda misafir gelir, zira civar kasaba, köylerden pazara gelenler, şayet mallarını satamazlarsa bu odalarda hiç bir ücret ödemededen kalabilirler. Ertesi gün işi biterse misafir gider, bitmezse, bitene kadar kalabilir. Misafir gelmediği zamanlar bu odalar mahallelinin gelip oturduğu, sohbet ettiği yerlerdir. Bu da halkın buralarda toplanmasına, konuşmasına hizmet etmektedir” (Göçer, 1968, s. 28).

3. Misafirlik ve Misafirperverlik

Gündelik hayatımızın önemli pratiklerinden olan misafir ağırlama ve ağırlanma ritüelleri, çağdaş sosyologlardan Goffman’ın üzerinde yoğunlaştığı konulardan biridir. Özellikle hürmet kavramı üzerinde duran Goffman’a göre bu davranış, takdir duygusunun beklenilenden daha övücü bir biçimde alıcıya iletilen onurlandırıcı ve nazik bir tona sahiptir. Takdiri içkin olan hürmet, karşı tarafı önemsemeye ilintilidir ve önemseme duygusu sürekli –bazen de yalancıkdan- karşı tarafa hissettirilir. Bu noktada misafiri karşılamada gösterilen güven telkinatının ve liyakatten kaynaklanan itibarın bir göstergesi olarak hürmet, aidiyet ve duygusal yakınlıktan kaynaklanmaktadır (Goffman, 2017, ss. 70-72).

Misafir kendisiyle ilgilenilmesinden hoşnut olur. Ona gösterilen alaka, ev sahipliğinin gereği olmasının ötesinde bir pozitif anlamı haizdir. Kültürümüzde misafirlik sürecinde misafire olan ilginin azalması misafirin artık

misafirlik süresinin dolduğunun göstergesidir. Ev sahibi, misafire git demez fakat o mesajı farklı şekilde iletebilir. Bazı kültürlerde esneme, temizlik yapma, istek sorma, kısa cevaplar verme, sıklıkla saate bakma gibi durumlar o işaretlerden bazılarıdır. Misafire olan ilginin azalmasında bir başka misafirin varlığı da etkilidir. O yüzden “misafir, misafiri sevmez” deyişi darb-ı mesel olarak dilimize yerleşmiştir.

Altunbay (2016, s. 367), Dede Korkut hikâyelerinden yola çıkarak Türk kültüründeki misafirperverlik olgusunu şöyle özetler: Misafir, ev sahibine hürmet ve dua eder, ev sahibi ise misafire en iyi yemekleri hazırlar, onu rahat ettirir. İkisi arasındaki ilişki sevgi ve saygı çerçevesinde gelişir. Misafirlerin oturma düzeni vardır ve bu oturma düzeni, toplumdaki konumlarına göre şekillenir.

Misafirlik, tıpkı armağan kültüründe (Birekul, 2014) olduğu gibi karşılıklı esasına dayanır. Davete icabet önemli bir gereklilik olduğu gibi, iade-i ziyaret de özellikle kültürümüzde önemli bir davranıştır. Bu ziyaretler her ne kadar doğum, hastalık, evlilik, ölüm, yıldönümü, bayram gibi önemli geçiş zamanlarına has olsa da bunların dışındaki misafirlikler karşılık beklentisini oluşturmaktadır.

Günümüzde yakın ilişkilerin oluşturduğu bazı misafirlik tiplerinden de bahsedilebilir. Çat kapı misafirligi, günün herhangi bir zaman diliminde yakın dostların veya akrabaların birbirini ağırladığı bir misafirlik tipidir. Burada beklentiler oldukça düşüktür. Herhangi bir hazırlık süresi olmadığı gibi davet de söz konusu değildir. Köylerde sık rastlanan bu misafirlik tipi özellikle kış akşamlarının vazgeçilmez ritüellerindedir. Şehir hayatının geliştiği modern kültürde bu misafir tipine az rastlanmaktadır. Çünkü şehir hayatı, programlanmış bir hayattır. Program dışı veya programın akışını bozabilecek durumlardan teberrî edilir. Randevu, yeni hayatın olmazsa olmaz olgularındandır.

Kültürümüzde misafirlige has günlerden bahsedilebilir. Bu tür günlerde davet durumu oluşmadan da misafir bir yakınının evini ziyaret edebilir. Bayramlar, taziyeler, doğum ve evlilik gibi geçiş törenleri, kutlamalar ve hastalık gibi durumlarda ev sahibi misafirin gelme potansiyelini hesaba katarak hazırlıklarını tamamlar.

Misafirlik, misafirperverlik olgusuyla beraber düşünülmektedir. Misafirperverlik birçok kültürde önemli bir ahlaki tavır ve değerdir. Misafir ağırlama başı başına birçok davranışı içine alan geniş bir ritüeldir. Misafirin fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamayı ifade eden misafirperverlik;

uyku, yeme-içme, dinlenme gibi fizyolojik ihtiyaçların yanı sıra güven verme, sabırlı olma, güler yüzlü olma, tahammülkâr ve hoşgörülü olma gibi sıfatları da barındırmalıdır.

Misafirperverlik Türk kültürünü yansıtan edebi metinlerde de işlenen bir konudur: “Mekarim-i ahlaktan olan misafirperverlik Türk ve Arap toplumlarında övünç vesilesi bir haslet sayılmıştır. Kaşgarlı Mahmud’un verdiği örneklerde şöhretini duyurmak isteyen kimsenin misafirini iyi ağırlaması gerektiğinden ancak konuk ağırlamayı uğur sayan nesillerin kaybolup geriye bir karartı gördüğünde çadırını yıkan kişilerin kaldığından söz edilir. Dede Korkut hikâyelerinin daha başında konuğu gelmeyen kara evlerin yıkılması dilenir ve kocası olmadığı halde eve gelen misafirleri ağırlayan kadın takdir edilir” (Çağrı, 2005, s. 171)

Çubukçu’ya göre, “insan davranışlarını etkileyen sosyo-kültürel bir kavram olarak misafirperverlik tüm toplum ve kültürlerde çeşitli tür ve nitelikte ilk insanlardan beri süre gelen bir olgudur. Sosyo-kültürel temelde misafirperverlik Türkiye’de akademik anlamda çok fazla dikkat çekmiş ve araştırılmış bir olgu değildir. Bununla birlikte uluslararası literatürde misafirperverlik olgusu araştırmacılar tarafından çeşitli yönleriyle incelenmiş ve üzerinde çalışılmıştır” (Çubukçu, 2016, ss. 9-10).

Derrida, “of Hospitality” (Misafirperverlik Üzerine) adlı eserinde, misafirperverliğin iki önemli yasasından bahseder: Mutlak misafirperverlik ve karşılıklı yasalara dayanan misafirperverlik. Mutlak misafirperverlikte, ev sahibi misafiri koşulsuz olarak kabul eder. Diğer misafirperverlik ise -örf, adet, gelenek veya yasaların belirlediği- misafirlik durumunun şartları, hakları ve hukukları çerçevesinde oluşturulan ve karşılıklı esasına dayanan bir uygulamadır. Misafirperverlik bu iki durumu göz önünde bulundurmaya gerektirir. Mutlak misafirperverliğin tek koşulu koşulsuzluk, tek yasası yasa-sızlıktır. Buradaki ideal misafirperverlik, davetsiz misafirin karşılanmasıdır. “Beklenmeden gelenin, çağrılmadan kapımda belirenin, benim alanıma, benim yerime gelmesine, benim mülkiyetime, bana ait olana girmesine, beni çağırmasına, bana dokunmasına “evet” demektir”. Karşılıklılığa dayanan misafirperverlik yasaları ise bu durumun aksine oldukça standardize edilmiştir. Misafirin ne getireceği, ev sahibinin nasıl davranacağı, nasıl bir ekonomik ilişki oluşacağı, evde iki tarafın nasıl davranması gerektiği gibi şartlar, nesilden nesile aktarılarak ve sürekli tekrarlanarak toplumsal yapıda ikame edilir (Ertuğrul, 2005).

Derrida'nın koşulsuz misafirperverliğinden çok daha önce Kant'ın "koşullu misafirlik" kavramından bahsettiğini görmekteyiz. Kant'ın ebedi barışın nihai üçüncü maddesi olarak nitelendirdiği koşullu misafirlik, kendi ülkesinden başka bir ülkede kalma zorunda olan kişinin hak ve sorumluluklarını ifade etmektedir. Bunlar evrensel hukuk kurallarıyla belirtilmelidir. Misafir ülkenin güvenliğine zarar vermedikçe ve huzuru bozmadıkça ona düşman gibi davranılmaması gerekir. Bütün insanlar yeryüzünün ortak sahipleridir. Kant'ın Dünya vatandaşlığı olarak kavramsallaştırdığı bu olgunun, iç ve dış hukuku ve dahi yazılmamış hukukları ihtiva ettiğini belirtir (Kant, 1960, ss. 26-28).

Misafirlik ve misafirperverliğin dindeki yeri de oldukça önemlidir. Her şeyden önce "Tanrı misafiri" kavramı misafire verilen değer in önemli bir göstergesidir. Misafir, Tanrı'nın bir emanetidir. Karadağ'ın İslam dininde misafirlik ve misafirperverlik üzerine yaptığı çalışmaya göre, misafir ağırlama, Kuran'da övülen bir davranış olmakla birlikte peygamberin vasıflarından ve tavsiyelerinde önemle yer verilen bir ahlaki unsurdur. Bu perspektifte peygamberden rivayet edilen birçok hadisten bahsedilebilir: "Evine misafir gelmeyen kimsede hayır yoktur", "Allah'a ve ahiret gününe iman eden kimse misafirine ikram etsin", "Bir kimse, bir hastayı veya (din) kardeşini ziyaret ettiğinde, Allah, o ziyaretçiye "Dünya hayatın ve (ahiret yolunda) yürüyüşün hoş olsun, cennette de bir ev edinesin" buyurur" (Karadağ, 2008, ss. 8-11).

İslam toplumlarında dünyanın kendisi de bir misafirhane olarak algılanmıştır. Dolayısıyla insan hali aynı zamanda sürekli bir misafir halidir. O, her an kalkıp göçmeye hazırdır. Ondaki mülkiyet algısı misafirlikteki mülkiyet algısına yakındır. Ona göre mülkün sahibi ancak ve ancak mülkü yaratanın kendisidir. Bu anlamda kültürümüzde de dünya; konup göçülecek bir han, sonu bulunan bir yol, üç günlük konak olarak betimlenirken insandan ise misafir, yolcu, emanetçi olarak bahsedilmektedir.

Müslüman toplumların bütün edep unsurlarında olduğu gibi misafirperverlikte de Hz. Muhammed'i örnek aldığı belirtilebilir. Çağırıcı'ya (2015, s. 171) göre Hz. Muhammed, peygamberlikten önce de misafirperverliğiyle tanınan bir kişidir. Misafirleri geri çevirmez, eğer yer yoksa başka bir eve yönlendirirdi. Sürekli olarak misafirlerin haklarından bahsetmiş ve ev sahibinin misafire karşı güler yüzlü olmasını öğütlemiştir.

Misafirperverliğin oluşmadığı olumsuz durumlardan söz edilebilir. Derrida'nın "Of Hospitality (2000) eserinden yola çıkan Bedir (2015), koşulsuz

misafirperverliğin modern dünyada artık yerinin olmadığına değinerek, en azından bizim gibi (dilimizde) konuşmasını talep ettiğimiz için misafire ilk şiddeti böyle uyguladığımızı belirtir. "...yabancı, öncelikle misafirperverliğin yükümlülüklerinin kurgulandığı yasal dile yabancıdır, sığınma hakları, bunun sınırları, normları, uygulanışı, vs. O, kendisinin olmayan, evin hâkimi, sahibi, kral, lord, otorite, ulus, devlet, babanın O'nu zorladığı bir dilde misafirperverlik istemek zorundadır. Bu şahsiyet, O'nu kendi diline çeviriye zorlamaktadır ve bu ilk şiddet eylemidir" (Derrida, 2000). İdeal misafirperverlik, özellikle kültürümüzde değer verilen koşulsuz misafirperverliktir. Fakat ülkelerde oluşturulan misafirlik yasası bu koşulsuzluğu ortadan kaldırmaktadır.

4. Modern Dünyada Misafir Olmak: Davet(sizlik)ten Rezervasyona

Misafir, geleneksel misafir ağırlama ritüellerinin ortadan kalkmasıyla farklı bir tipolojiye bürünmüştür. Artık o, randevu alır, rezervasyon yapar. Çünkü onu ağırlayacak bir ev sahibi tipi yoktur. Gideceği yerde otelde kalır. Onu davet eden yakınları değil, reklamlardır. Hatta gideceği yerde yakınlarını görmek istemez.

Evlerin iç dizaynı da değişmiştir. Misafire özel ayrılmış bir odadan bahsetmek oldukça zor. Misafiri kendi rahatımıza uygun bir yerde ağırlıyoruz: "Şimdi salonlarımız var. Bir tür eşitlikçi yönelim de diyebiliriz. Biz nerede rahat ediyorsak misafirlerimizi de orada ağırlamayı tercih ediyoruz. Hoş şimdi eskisi gibi misafirlerimiz de yok ama yine de bir şekilde kapımızı çalan biri olursa, onu da kendi oturduğumuz salonda ağırlamak artık kimseye garip gelmiyor" (Subaşı, 2018, s. 316).

Güvenlikli siteler, her türlü yabancından sterilize edilmiştir. Daha steril bir hayat sürmek isteyen modern birey (Alver, 2007), davetsiz misafiri istememektedir.

Gün geçtikçe evlerin oda sayılarında belirgin bir azalmanın olduğu aşikâr. Dünyayı sarıp sarmalayan rezidansların ve stüdyo dairelerin misafir ağırlama dertleri yoktur. 1+1 ve 1+0 daireler bırakın bir misafiri ağırlamayı, ev sahibini de kovar gibi durur. Uykunu uyu, yemeğini ye ve dışarı çık. Dışarı çık ve daha fazla harca. Ev önemli değil, iyi harcama yapabileceğin düzgün bir maaşın olması yeter. Kapitalizmin şekillendirdiği dünyada evler de nasi-bi aldı. Stüdyo daireler misafir ağırlamaya elverişli değildir. Sadece misafiri değil, çocuk veya anne/baba, dede/nine gibi en yakını bile taşımaz. Stüdyo dairelerde ev sahibinin kendisi bir misafirdir. Tıpkı bir otelin süit odasındaymış gibi hareket eder. Evin eşyaları o eve gelmeden hazır olduğu için, onlarla

ontolojik bir bağı yoktur. Özel eşyalarını alıp çıktığında o evle tüm bağları kopar. “İnsanın evi gibisi yok” deyişi bu evler için geçerli değildir. O ev gibi binlercesi var çünkü.

Modern yaşamda “Ne olursan ol Gel” misafirperverliğinin izlerini artık görememekteyiz. Davetsiz misafir, seilmeyen bir tip olagelmıştır. Tanrı misafirine bireylerin ayıracak mekâmı olmadığı gibi zamanı da yoktur. O, çok meşguldür. Kapının vakitsiz çalması ev sahibini artık tedirgin etmektedir. Kapıya konulan mercek, sesli ve görüntülü diafon sistemleri, çocuklara yöneltilen şiddetli tavsiyeler, davetsiz misafir için lüzum görülen önlemlerdir.

Modern dönem aynı zamanda misafir yoksunluğu dönemidir. Misafir zaviyesinden düşünüldüğünde, kimsenin misafirlğe gidecek takati ve şevki yoktur. Misafir için tasarlanmış odalar yılın sadece birkaç gününde insan yüzü görmektedir. Modern ev her zaman temiz olsa bile o eve misafir uğramaz. Misafire ait eşyalar dolaplarda çürümeye yüz tutmuştur. Bu eşyaları bulundurmamak önemli bir hassasiyete işaret etse de, eşyaları kullanacak bir misafirin olmayışı modern dönemin bir hasiyetidir.

Misafirin ve misafirperverliğin dönüşümü benmerkezcilikle de ilintilidir. Modern dünyanın bireyin kendisini, dünyanın merkezine oturtması, ötekinin kendine tabi olması beklentisini açığa çıkarmıştır. Dolayısıyla modern dünyada ev sahibi, misafir karşısında rahatını ve tavrını bozamaz. Öteki de bu rahatı bozmak istemediği için o eve misafir olmaz. Modern dünya misafirin ve misafirperverin az bulunduğu bir dünyadır. Babaoğlu, misafirlikte ve misafirperverlikte geldiğimiz durumu oldukça güzel özetlemiştir: “Annelerimizin babalarımızın bildiği anlamda misafir var mı günümüzde? İtiraf edelim... Yok! Varsa da, (ki o da taşradadır çoğu zaman) kırk yılda bir çıkıp gelen biri artık misafir. Unutmayın “çok yakın dostlar”, “geçerken uğrayanlar”; “şu bizim kankalar” falan başka bir kategoridir. Oysa misafir özünde “yabancı”dır; “öteki»dir. Hele şu “Tanrı misafiri“ kavramına ne demeli! Gölgesinden bile korkan bir toplum yapmışlar bizi. Kapımızı çalan, tanımadığımız birisini nasıl ve hangi kültürel donanımla hoş karşılayabiliriz artık? Çünkü misafirperverlik basit bir kültürel özellik değildir. Sıradan bir edep erkân meselesi de değildir. Misafirperverlik “öteki”ni ezip büzmeden kabullenip ağırlayabilmek ve bunu sevmek demektir... Haydi aşırı “bencilleşmiş” evlerimizi bir yana bırakalım. Ama bir “yabancı”yı kalbimizin bir köşeciğinde bile ağırlamaya yanaşmıyoruz artık! Yazık bize!” (Babaoğlu, 2008).

Tosun (2018, s. 111-112), misafir odası adlı öyküsünde eski misafirperverliğin ve misafir odasının artık kalmadığını belirtir. Özellikle benmerkezciliğin misafirperverliği zedeleyen bir unsur olduğunu söyleyerek, misafirin ayrı bir odada değil ev sahibinin oturduğu odada, onun rahatını bozmadan ağırlandığını belirtir. Ve bu benmerkezcilik, özellikle kitle iletişim araçları tarafından sürekli olarak empoze edilmektedir. O kilitli odalar artık ortadan kalkmıştır.

Misafirlik olgusu her ne kadar değer sistemlerine oturtulsa da modern kapitalist süreçte tüketim kültürünün önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Misafire yönelik oda tasarımları, ikram sunumları ve kıyafet seçimi gösterişçi tüketim unsurlarıdır. Veblen'in aylak sınıfında oluşturduğu tipolojide bu görsellik, yaşam tarzının başat göstergeleridir. Modern birey, gündelik hayatının her anında gözetleniyor gibi giyinir ve hareket eder. Daha önce belirttiğimiz gibi evini de bu yaşam tarzına göre şekillendirir. Dolayısıyla modern birey, misafire her zaman hazırlıklı gibi görünse de, misafiri sevmez. Zaten misafir de onun evine uğramaz.

Sonuç

Misafir gündelik hayatımızda sık karşılaştığımız bir toplumsal tiptir. Modern dünyada geleneksel ev, ev sahibi ve misafir tipinden bahsetmek neredeyse imkânsızdır. Yine de misafirlik ve misafirperverlik, kültürün yaşamasında ve bir sonraki nesle aktarılmasında önemli araçlardandır. Misafir, mülteci, göçmen ve kaçak gibi ona benzer birçok tipten çeşitli yönlerle ayrılmaktadır. Misafir, duruşu, dili, davranışı ve kıyafetiyle nevi şahsına münhasır bir toplumsal tiptir. Misafir tipinin belirli ve beklenen davranış kalıpları vardır. Misafirlik belirli bir adabı gerektirir. Kültürümüzde misafir önemli bir değer olmakla beraber, o tipe mahsus bir oda, eşyalar dizisi ve sofraya bulundurulur. Geleneksel dönemde misafiri ağırlamakla yükümlü olan mihmandar tipine de günümüzde artık rastlamamaktayız. Misafir ağırlamak veya misafir olmak modern dünyanın içselleştirmedeği davranışlardandır. O yüzden misafir, artık otelleri tercih etmektedir. Modern dünyada misafirliğin tamamen ortadan kalktığını iddia edemeyiz. Fakat modern dünya bu davranış örüntülerini dönüştürmüştür. Modernite bu davranış örüntülerini dönüştürmeye evlerden başlamıştır. Modern dünyada evler, misafir ağırlamaya elverişli değildir. Tıpkı geniş aile olmaya elverişli olmadığı gibi. Misafir, misafirlik ve misafirperverlik biçim değiştirse bile gündelik hayat sosyolojisinin önemli konuları arasında yer almaktadır.

EXTENDED ABSTRACT

We can see the roots of social types in classical sociological theories. It is because almost every sociological theory builds on certain types. In particular, this area, which focuses on the sociology of everyday life, deals with the types that are frequently encountered in human life and whose number is not as high as possible, but also subject to cultural relativism. Although the analysis of social types was not a priority in sociological studies in the early period, especially in the post-1950 period, micro-studies constitute an important topic.

The concept of guest can no doubt be understood with some social types: native, foreign, asylum-seeker, refugee, immigrant, mihmandar (guide), host. The guest is not a stranger. Even if it is foreign, the hospitality process makes it native. He gets familiar. The stranger begins to localize with the hospitality.

He becomes familiar. The stranger begins to localize with the hospitality. This localization develops in the form of hospitality. When confronted with a hospitality in which foreign guests feel safe, this confidence adapts him with local. It is because the guest is the most likely to come back. The visitor may sometimes go to another country as an immigrant, asylum seeker or refugee for various reasons. There is a type of person who is interested in history in particular: Mihmandar (Guide). The most important feature of Mihmandar is that it is hospitable. When his guest enters the house, he meets her host. The host is the one who waits, the one who is ready, the one who welcomes. In addition to not begrudging his smile face to his host, he also ignores his troubles he made. He's with the guest.

As the guest is an important type of everyday life, it can be included in our daily lives at all times, and therefore there are places and objects that we prepare for it. Guest room, guest towel, guest slippers, guest bed-quilt, guest table and so on. However, our guest consumption constitutes an important part of our culture.

In this context, it is also necessary to mention the hospitality and the facts of hospitality. These phenomena can be stated as the feelings that the guest and host carry, and the meanings and attributed values. Although the guest is a pleasant type, he has to follow some unwritten rules. In hospitality, the host's responsibilities and attitudes are expressed. Hospitality in our culture is considered as one of the important traits.

The guest has taken a different typology with the disappearance of traditional guest rituals. Now he makes an appointment, makes the reservation because there is no any host type who will show hospitality to him anymore. He stays at the hotel where he goes. Those who invited him were not relatives but advertisements. He does not even want to see his relatives where he's going. The interior design of the houses has also changed. It's hard to talk about a special room reserved for guests. Gated communities are sterilized from any foreign.

The residences and studios that surround the world do not have any problems in hosting guests. In modern life, we can no longer see the traces of hospitality of "Come wherever you are from". The intruder has become an unwanted type. There is no place and time that would be given to unexpected guests (Tanrı Misafiri) by host. He is very busy. The untimely knock on the door is no longer worrying about the host. The lens placed on the door, audio and video intercom systems, intensive advice to children, measures required for the intruder. Modern period is also a period of guest deprivation. Considering the view of the guest, no one has the pleasure and enthusiasm to go into the hospitality. The rooms designed for guests see the human face in just a few days of the year. The modern house is always clean, even though it does not stay home guests. The items of the guest's shop were rotating in the cupboards. Although having these items is a sign of considerable sensitivity, the absence of a guest to use the goods is a precursor to the modern era.

Guest is a social type that we frequently encounter in our daily lives. In the modern world it is almost impossible to talk about the traditional house, host and guest type. Nevertheless, being guest and hospitality are important agents in living a culture and transferring it to the next generations.

Many different types of guests, such as refugees, migrants and fugitives, differ in many ways. The guest is a kind of social type with his stance, language, behaviour and clothing. Guest types have specific and expected behaviour patterns. Guest requires a certain order. Although the guest is an important value in our culture, there is a room for that type, a series of objects and tableware.

Nowadays, the type of mihmandar (guide), who was obliged to host the guests in the traditional period, cannot be encountered. Being a guest or hosting a guest is something that is not internalized in the modern world.

That's why guests are now choosing hotels. In the modern world, we cannot claim that hospitality has completely disappeared. But the modern world has transformed these behavioural patterns. Modernity began to transform these patterns of behaviour from houses. In the modern world, houses are not conducive to welcoming guests. Just like he's not fit to be a big family. Even if guests, being guest, and hospitality change their forms, they are among the important subjects of the sociology of everyday life.

The study attempts to establish a social type analysis by revealing the type of guest in the context of social type, the daily life and social value of the related concepts and types, examining the hospitality and hospitality phenomena and ultimately addressing the transformation of the guest type in the modern process.

KAYNAKÇA

- Adorno, T. W. (2000). *Minima Moralia*, (çev: Orhan Koçak ve Ahmet Doğukan). İstanbul: Metis Yayınları.
- Altunbay, M. (2016). Temel Bir Değer Olarak Dede Korkut'ta Misafirperverlik ve İzzeti İkrâm, *Akademik Bakış Dergisi*, (56), 359-371.
- Alver, K. (2007). *Siteril Hayatlar*, Ankara: Hece Yayınları.
- Alver, K. (2012). Flaneur: A Modern Urban Figure. *Journal of Academic Inquiries*, 7(2), 285-293.
- Alver, K. (2013). *Mahalle*, Ankara: Hece Yayınları.
- Alver, K. (2014). Ev Halleri, *Mahalle Mektebi*, 19, 49-51.
- Alver, K. (2018). *Yerli Yerinde*, İstanbul: İz Yayınları.
- Anderson, N. (1923). *The Hobo: The Sociology of The Homeless Man*. Chicago: University of Chicago Press.
- Aydemir, M. A. (2016). Sosyal Alanın Tipleştirilmesi: Toplumsal Tipler, *Toplumsal Tipler* içinde (ed: M. Ali Aydemir). İstanbul: Açılım Kitap Yayınları.
- Babaoğlu, H. (2008). Müsaitseniz, akşama gelmeyeceğiz!, https://www.sabah.com.tr/yazarlar/babaoğlu/2008/12/26/musaitseniz_aksama_gelmeyecegiz, Yayın tarihi: 26.12.2008 Erişim Tarihi: 02.02.2019.
- Baker, U. (2012). *Kanaatlerden İmajlara*. (2. Baskı). (çev: Harun Abuşoğlu). İstanbul: Birikim Yayınları.
- Bauman, Z. (2016). *Sosyolojik Düşünmek*, 13. Baskı, (çev: Abdullah Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Becker, Howard S. (1976). Art Worlds and Social Types. *American Behavioral Scientist*, 19(6), 703-718.
- Bedir, M. (2015). Misafiri Severiz Ama Zamanında Gitmesini Bilenini, söyleşiyi yapan: Derya Gürsel, <http://www.arkitera.com/soylesi/675/merve-bedir>, yayın tarihi: 26.03.2015, Erişim Tarihi: 02.02.2019.
- Berger, P. L. & Luckmann, T. (2008). *Gerçekliğin Sosyal İnşası*, (çev: Vefa Saygın Öğütte). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Birekul, M. (2014). *Armağan Kültürü*, İstanbul: Açılım Kitap Yayınları.
- Bozkurt, N. (2005). Mihmandar, *TDV İslam Ansiklopedisi*, 30, 25-26.
- Bourdieu, P.(1984). *Homo Academicus*. Paris: Minuit.
- Çağırıcı, M. (2005). Misafir, *TDV İslam Ansiklopedisi*, 30,171-172.
- Çubukçu, Kemal (2016). "Konaklama İşletmelerinde Turistlerin Anadolu Misafirperverliği Algısının Satın Alma Sonrası Tutum Ve Davranışlarına Etkisi, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Derrida, J. (2000). *Of Hospitality*, (translated by: Rachel Bowlby). Stanford, California: Stanford University Press.
- Ertuğrul S. (2005). "Derrida Davetsiz Misafir", <https://davetsizmisafir.org/2005/10/24/derrida-davetsiz-misafir/>, yayın tarihi: 24.10.2005, Erişim Tarihi: 02.02.2019.
- Goffman, E. (2017). *Etkileşim Ritüelleri*, (çev: Adem Bölükbaşı). Ankara: Heretik Yayınları.

- Göçer, O. (1968). Misafir Odaları, *Mimarlık Dergisi*, 12, 28-31.
- Irwin, J. (1970). *The Felon*. Englewood Cliffs. NJ: Prentice-Hall.
- Işık, Ş. (2015). İlticamın Yapısökümcü Felsefesi: Konuksevermezlik Sorunu, *Marmara İletişim Dergisi*, 24, 55-75.
- Kant, I. (1960). *Ebedi Barış Üzerine Felsefi Deneme*. (çev. Yavuz Abadan ve Seha L. Meray). Ankara: Ajans Türk Matbaası.
- Karadağ, B. (2008). *Sünnette Misafirlik ve Misafir Ağırlandırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul.
- Klapp, O. E. (1958). Social Types: Process and Structure, *American Sociological Review*, 23, 674-678.
- Klapp, O. E. (1949a). The Fool As A Social Type. *American Journal of Sociology*, 55 157-162.
- Klapp, O. E. (1949b). The Folk Hero, *The Journal of American Folklore*, 62(243), 17-25.
- Klapp, O. E. (1964). *Symbolic Leaders*. Chicago: Aldine Publishing Co.
- Koyuncu, A. (2014). *Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Laloğlu, P. (2017). Göstergibilimsel Bir Yaklaşımla Misafir Odası Analizi, *Folklor/Edebiyat*, 23(91), 105-124.
- MacKinnon, D. W. (1944). The Structure of Personality. (ed: J. McV. Hunt). *Personality and the Behavior Disorders*. New York: The Ronald Press Company.
- Mills, C. W. (1951). *White Collar: The American Middle Classes*. New York: Oxford University Press.
- Nursi, S. (2012). *Mesnevi-i Nuriye*. Ankara: Envar Neşriyat
- Özyer, H. (2016). Elâlem, *Toplumsal Tipler*. (Ed. M. Ali Aydemir), İstanbul: Açılımkitap Yayınları.
- Park, R. E. (1928). Human Migration and The Marginal Man, *American Journal of Sociology*, 33, 881-893.
- Schütz, A. (1944). The Stranger: An Essay in Social Psychology, *American Journal of Sociology*, 49(6), 499-507.
- Schütz, A. (2016). Eve Dönen, *Yabancı*, (der: Levent Ünsaldı). Ankara: Heretik Yayınları.
- Siu, P. C. P. (1952). The Sojourner. *American Journal of Sociology*, 58(1), pp. 34-44.
- Subaşı, N. (2018). Misafir Odası, *Sosyoloji Divanı*, 11, 313-317.
- Tosun, A. (2018). *Misafir Odası*, İstanbul: Cinius Yayınları.
- UNHCR (2016). Mülteci ve Göçmen? Raporu, https://www.unhcr.org/cy/wp-content/uploads/sites/41/2018/02/UNHCR_Refugee_or_Migrant_TR.pdf, Erişim Tarihi: 24.02.2019.
- Veblen, T. B. (2016). *Aylak Sınıfının Teorisi*, 2. Baskı, (çev: Eren Kırmızıaltın ve Hüsnü Bilir), Ankara: Heretik Yayınları.
- Yücel, E. (2013). *Güç İlişkileri Açısından Delikanlılık*. İstanbul: Doğu Kitabevi Yayınları